

ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ РЕЖИМІВ ЯК ПРОЯВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Досліджуються передумови виникнення і становлення поняття «міжнародний режим», аналізуються теоретичні підходи до вивчення цього феномена в сучасній політичній науці, визначаються загальні критеріальні ознаки типологій міжнародних режимів.

Ключові слова: міжнародний режим, міжнародний порядок, національні інтереси, лібералізм, реалізм.

Постановка проблеми дослідження. Особливий інтерес до вивчення міжнародних інститутів і міжнародних режимів як важливих механізмів забезпечення світового порядку породжується, з одного боку, намаганням світового співтовариства знайти в нових умовах міцний фундамент для розбудови спільного майбутнього, а з іншого – спробами фахівців запропонувати адекватні моделі стабілізації сучасних міжнародних відносин.

Посилення взаємозалежності між державами внаслідок глобалізації призводить до необхідності координації зусиль щодо врегулювання спільних проблем різного походження. Цим, в свою чергу, обумовлюється зростання ролі міждержавних об'єднань та міжнародних організацій, діяльність яких в цьому контексті є більш ефективною порівняно із зусиллями кожної окремої держави.

Отже, **проблему дослідження** можна сформулювати таким чином: дослідження процесу формування міжнародних режимів в умовах зростання взаємовпливу держав в сучасному світі.

Актуальність обраної проблематики визначається фундаментальними, змістовними трансформаціями традиційних соціальних і політичних структур та формуванням якісно нового етапу розвитку міжнародних відносин. Сучасні модифікаційні процеси тривають на різних рівнях політичного світоустрою.

Головними ознаками кінця минулого сторіччя стали глобальні трансформації в політичній, економічній, науково-технічній сферах сучасного світу: руйнація двополярного світу з його двома протилежними соціально-економічними системами, двома ворогуючими військово-політичними блоками, ідеологічною непримиренністю, глобальною конфронтацією, нескінченною

«холодною війною», поява глобальних проблем, від розв'язання яких залежить саме виживання людства, конвергенція ідеологій розвитку, зокрема, майже загальне визнання цінностей ринкової економіки, посилення взаємозалежності світового співтовариства, створення інформаційно-комунікаційних систем, що дозволяють складати економічні угоди в реальному режимі часу незалежно від місцезнаходження агентів угод, і багато чого іншого.

На думку Дж. Розенау, світове співтовариство опинилося у «світі постміжнародної політики» [1]. Швидкість і глибина змін, які в ньому спостерігаються, мають певні наслідки.

За твердженням професора С. С. Трояна, головними з них є:
перехід від біполярного світу до комплексного;

перехідний світ став непередбачуваним і в ньому вже неможливе вирішення питань міжнародної безпеки старими військово-силовими методами;

надзвичайно важливе значення в сучасному світі, в тому числі і в сфері світової політики, відіграють інформаційні технології, що дозволяє охарактеризувати сучасне суспільство як інформаційне.

Ці наслідки науковець зводить до такого висновку: «відбувається переструктурування всього світового політичного простору, а значить, закономірності міжнародних відносин хоча й зберігаються, але набувають нових рис і часто розглядаються у вигляді універсальних закономірностей або тенденцій розвитку сучасних міжнародних відносин» [2].

Результатом згаданих тенденцій, на наш погляд, є формування новітнього політичного інституту світового рівня, що вбирає в себе норми, правила та традиції взаємостосунків держав на світовій політичній арені, а саме – міжнародного політичного режиму.

Мета статті полягає у здійсненні концептуального аналізу сучасних теоретичних підходів до визначення сутності міжнародного режиму. Досягнення поставленої мети реалізується шляхом виконання таких завдань:

визначити загальні підходи до поняття «міжнародний режим»;

дослідити процес становлення теорії міжнародних політичних режимів;

виявити критерії класифікації міжнародних режимів в сучасній політичній науці.

Ступінь наукової розробки проблеми. До видатних західних дослідників міжнародних режимів належать Р. Аксерольд, С. Краснер, Р. Кохейн, Ф. Краточвіл, Дж. Міршаймер, Дж. Най, Дж. Раггі, А. Стейн, О. Янг та ін., які, власне, і заснували теорію міжнародних

режимів. У російській політологічній науці проблемами міжнародних режимів безпеки (на прикладі АТР) займається проф. В. Е. Петрівський. У своїй роботі «Азійсько-тихоокеанські режими безпеки після холодної війни: еволюція, перспективи російської участі» автор зосередився переважно на політичних аспектах забезпечення військової безпеки в АТР.

В українській політології питанням формування і функціонування міжнародного політичного режиму увага стала надаватися переважно знедавна. Так, дослідниця Т. Герасімчук в своїх роботах досліджує основні положення теорії міжнародних режимів під кутом зору двох парадигм: неолібералізму й неореалізму; визначає критерії, за якими міжнародний режим розглядається як одна з форм співпраці. Вчена Л. Угрин в своїх дослідженнях аналізує особливості міжнародних систем як різновид суспільних, традиційні механізми досягнення ними стабільності (баланс сил), розглядає нові підходи до досягнення стабільності міжнародної системи в контексті глобалізації.

Концептуальні підходи до розуміння сучасного етапу еволюції міжнародних відносин були закладені в період руйнації біполярного світу епохи «холодної війни» і формування нових основ світового і міжнародного порядку. З'явилися, відповідно, дефініції, які набули швидкого розповсюдження і стали крилатими. Наприклад, «зіткнення цивілізацій» С. Хантінгтона чи «кінець історії» Ф. Фукуями, «футурошок» і «третя хвиля» Е. Тоффлера, «інформаційна епоха» М. Кастельса, «світ без кордонів» Зб. Бжезинського або «світ-система» І. Валлерстайна, «уніполярна міжнародна система» А. Страуса тощо.

Після Другої світової війни були сформовані дві концепції або два підходи до розуміння змісту і направленості міжнародних відносин. Перший одержав назву «традиціоналістського» і найбільш повне втілення знайшов у працях американського політолога Ганса Дж. Моргентау, наприклад, у «Політиці націй». Прихильники другого підходу – «модерністського» – намагалися сформулювати більш широкі та різнобічні уявлення про сутність міжнародних відносин.

Однак представникам обох підходів не вистачало розуміння міжнародних відносин як цілісної системи та функціональної єдності її складових компонентів – з одного боку, і як діяльності на міжнародній арені різноманітних політичних акторів (держав, народів, суспільних і громадських рухів, організацій тощо) – з іншого. Такий комплексний підхід почав формуватися з початку 70-х рр. XX ст. Він базувався на поглядах французького соціолога М. Мерля, який у праці «Соціологія міжнародних відносин» обґрунтовував можливості використання

системної моделі американського політолога Д. Істона для дослідження міжнародних відносин.

Прогресуюча невідповідність формальних міжнародних організацій реаліям мінливих міжнародних відносин, яка проявилася в 1970-х роках минулого століття, дала розвиток новому напрямку наукового пошуку - дослідженням «міжнародних режимів».

Першість у дослідженні теорії міжнародних режимів належить представникам ліберальної течії міжнародно-політичної теорії. Загально визнано, що вони внесли величезний вклад у вивчення політико-економічної ситуації 70-80-х рр., і уперше серйозно досліджували міжнародні організації як вагомні чинники і суб'єкти міжнародних процесів. Ці старання закономірно стимулювали інтерес фахівців до вивчення міжнародної співпраці. Багатьма дослідниками було підкреслено, що механістичний опис міжнародно-правових інститутів не повною мірою відбиває їхній зміст, що поза увагою залишаються «закулісні», неформальні моменти офіційних домовленостей, процес і процедура їхнього узгодження. Акцентувалася увага і на тому, що дослідникам слід було б розглянути правила, що лежать в основі міжнародних режимів. Ці обставини дали поштовх перенесенню акценту з вивчення міжнародних організацій на аналіз правил і уявлень, якими керувалися міжнародні актори [3].

Дослідження наукових джерел з даної проблематики засвідчило, що повний набір понятійного апарату міжнародних режимів ще не сформувався. Багато вчених визнають, що в літературі не існує єдиного визначення міжнародного режиму.

Уперше поняття «міжнародний режим» використав у 1975 р. Дж. Раггі, що став автором класичного визначення: «міжнародні режими є набором взаємних очікувань, правил, планів, організаційних і фінансових настанов, прийнятих групою держав» [4, с. 57].

Концепція міжнародного режиму була сформульована в науковому журналі «International Organization», що вийшов під загальною редакцією професора Стенфордського університету С. Краснера (1983). С. Краснер визначив міжнародні режими як явно або неявно виражені принципи, норми, правила, а також процедури ухвалення політичних рішень, навколо яких сходяться очікування акторів в певній галузі [5].

Ці автори, відмічаючи вузько спеціалізований характер тих або інших режимів, відводять їм проміжне місце між формальними інститутами і системними механізмами, але при цьому розглядають їх як найважливіші умови для забезпечення міжнародного порядку.

Прихильники даної концепції, до яких, окрім С. Краснера і Дж. Раггі, можемо віднести Р. Кохена, Ф. Краточвіла, О. Янга та ін., бачать основи і мотиви міждержавної співпраці в інститутах, які не є прямим породженням міжнародного права або міжнародних організацій і не пов'язані з ними безпосередньо. В якості прикладів можуть бути режими міжнародної торгівлі (ГАТТ — СОТ), режими нерозповсюдження ЗМУ (зброї масового ураження) або ж режими морського судноплавства.

При цьому міжнародні режими визначаються як сукупність норм, принципів, правил і процедур прийняття рішення, які відповідають очікуванням акторів. Дослідниками стверджується, що режими полегшують співпрацю за допомогою тих функцій, якими вони служать державам. Режими пом'якшують наслідки міжнародної анархії для держав, спонукаючи до децентралізованого здійснення угод. Крім того, режими розглядаються як засіб поліпшення інформації кожної сторони про поведінку інших сторін. Передбачається, що вони сприяють зміні структури операційних витрат співпраці, скорочуючи «стимули для порушення принципів режиму» [6, р. 90]. Таким чином, з одного боку, режими зменшують невпевненість держав і їхні побоювання, що інші порушать співпрацю, а з іншого – схильність самих держав до подібного порушення.

В період свого понятійно-змістовного становлення міжнародні режими стали об'єктом гострих дискусій між неолібералістами і неореалістами. Неореалісти висували низку аргументів, щодо деяких вад міжнародних режимів.

Першим з них був такий, що існування режиму пов'язане із серією попередніх переговорів, ініційованих з метою подальшої співпраці. Отже, не режим стимулює співпрацю, а співпраця лежить в основі режиму і є наслідком встановленого режиму.

Другий стосувався того, що якщо правила розподілу вигод від співпраці, що існували до встановлення режиму або в його рамках, не враховують початкового (до встановлення режиму) положення сильніших держав і не сприяють його збереженню і зміцненню, то ніякі вигоди від співпраці не спонукають їх до згоди на створення режиму або до дотримання правил режиму, якщо він встановлений раніше.

Третім аргументом було те, що теорія міжнародних режимів не приділяє належної уваги питанням влади і сили в міжнародних відносинах і що саме розподіл сили в міжнародному масштабі становить основу режимів [7, с. 58].

Норми і правила міжнародних режимів вважають неореалісти, діють постільки, постільки існує баланс сил. Вони чутливі до всяких змін балансу сил, який існує у рамках міжнародних режимів [8, с. 58]. Іншими словами, категорії сили і потужності мають велике значення в становленні і розвитку міжнародних режимів.

На думку Х. Мілнера, заслуговує на увагу те, що навіть критики теорії міжнародних режимів погоджуються з її центральними положеннями і що існують емпіричні підтвердження висновку про здатність режимів зменшувати вартість ділових операцій для держав, що ведуть переговори з угод про співпрацю [9, р. 496]. М.-К. Смуті підкреслює, що незважаючи на справедливість критики на адресу теорії міжнародних режимів, вона істотно збагатила аналіз міждержавної співпраці: «Поняття режиму має евристичну цінність. Воно дозволяє позначити і досліджувати ті не вписані в юридичні тексти форми регулювання, наявність яких можна констатувати в міжнародному житті і для позначення яких до цього не існувало ніякого поняття» [10, р. 148].

Положення згаданої дискусії, що триває між двома науковими школами, потребують додаткової емпіричної перевірки, а сама дискусія не зробила внеску, що очікувався від неї, в аналіз проблеми міждержавної співпраці, оскільки виявила серйозні внутрішні слабкості і обмеженості обох сторін, що беруть участь в ній, тобто неореалізму і неолібералізму.

Міжнародні режими, на думку С. Краснера і Дж. Раггі, визначають поведінку акторів, роблячи її більш передбачуваною, підпорядкованою певним правилам і нормам [11, 12].

У теорії міжнародних режимів Р. Кохейн чітко визначає основні передумови, які підтримуються більшістю учених ліберальної школи. На думку дослідника, актори міжнародної системи в загальному випадку поведуться як раціональні максимізатори корисності, тобто вони демонструють постійну схильність до адаптації до зовнішніх змін так, щоб постійно відбувався ріст очікуваної вигоди від досягнутих результатів. А міжнародні режими, в свою чергу, виступають інструментами для прискорення досягнення угод між цими акторами. Умовою працездатності цієї теорії є наявність достатніх взаємодоповнюючих інтересів, таких, щоб були можливі угоди, що дають перевагу усім основним акторам – членам режиму [13, р. 331].

Незважаючи на поверхнево консенсусний характер міжнародних режимів, в них проявляється ієрархічна структура взаємовідносин між учасниками. Міжнародні режими, в яких бере участь потужна держава, досить сильно впливають на міжнародну діяльність інших держав і

деяких суб'єктів міжнародного життя і, таким чином, на усю систему міжнародних відносин. Для малих держав це є дилемою, коли поза режимними рамками їм загрожує анархія, а усередині них доводиться підкорятися ієрархічній системі. Великі держави в міру необхідності нав'язують свою волю менш слабким за потужністю країнам і визначають тим самим зміст, параметри і структури міжнародних режимів безпеки. Вищі в подібній ієрархії держави в реалізації своїх цілей користуються різними засобами і інструментами. Як вказує В. Е. Петровський, у рамках режимів одні учасники домагаються безпеки, інші – автономії. Сильніша держава забезпечує безпеку для менш сильних, збільшуючи тим самим автономію ухвалення рішень; слабка регіональна держава отримує гарантії безпеки в обмін на обіцянку наслідувати політичний курс сильнішої держави [14].

Міжнародні режими сприяють підтримці атмосфери прозорості і передбачуваності в системі міжнародних відносин і сприятливо відбиваються на їхній динаміці. Як відмічає сучасний дослідник-міжнародник Дж. Гольдштейн, міжнародні режими забезпечують міжнародну стабільність за відсутності світового уряду [15, р. 120]. Держави створюють або приєднуються до режимів в цілях створення умов для довготривалої співпраці, іноді навіть на шкоду своїм інтересам.

Інший дослідник режимів Оран Янг вважає, що міжнародні режими – це соціальні інститути, що управляють діями зацікавлених сторін. Як і усі соціальні інститути, вони визнані зразками поведінки або практикою, навколо якої сходяться очікування сторін [16, р. 732]. Міжнародні режими з'являються тоді, коли виникає взаємодія сторін в результаті узгодження інтересів, цілей і цінностей різноманітних гравців, що засновують на спільному ухваленні рішень. Типовим прикладом режиму є власне суспільство в тій або іншій державі. Суспільство, засноване на договорі його громадян, у тому числі і про можливість використання сили для вирішення суперечок, утворює режим внаслідок того, що воно обмежує свободу поведінки своїх громадян [17, с. 84]. На відміну від суспільства, яке існує в полі державної діяльності, держава знаходиться на арені, де в тій чи іншій мірі доки ще рівний над рівним не має сили і діє принцип суверенної рівності.

Міжнародні режими виступають одним з основних напрямів досліджень в галузі міжнародних відносин вже більше тридцяти років. Трьома науковими школами були сформульовані певні концепції щодо сутності і змісту міжнародного режиму: реалістичною, неолібералістичною, когнітивістською або школою соціального конструктивізму.

Так, реалістичний напрям наукових досліджень цього інституту приймає силу в якості ключової змінної, неолібералізм засновує свій аналіз на розмаїтті інтересів, когнітивізм визначає знання як основу виникнення міжнародних режимів. Кожна школа формує різні погляди на походження, надійність і наслідки міжнародних режимів. Незважаючи на те, що відмінності між реалістичною, неоліберальною і когнітивістською концепціями міжнародних режимів визнаються як об'єктивні і вивчені, маємо визнати, що існують значні можливості для прогресу на шляху парадигматичного синтезу цих теорій.

Неолібералізм (Interest-based Theory) віддає перевагу інтересу і підкреслює роль міжнародних режимів в переслідуванні державами своїх загальних інтересів. Розглядаються ситуації, в яких інтереси окремих держав зближуються настільки, що вигідних для себе результатів держави можуть добитися тільки при співпраці, формалізованій через певні інститути.

Неореалізм (Power-based Theories) належить до теорій міжнародних режимів, що віддають пріоритет в міжнародних відносинах силі, могутності. Співпрацю держав неореалісти аналізують, виходячи з розподілу могутності між державами.

Теорії міжнародних режимів, що фокусують свою увагу на значущості знання (Knowledge-based Theories), досліджують, яким чином формується сприйняття міжнародних проблем, що породжує, у свою чергу, потребу в створенні міжнародних режимів.

Режими і інститути, зрештою, є другорядними у світовій політиці і розквітають і згасають внаслідок зміни силових потенціалів і інтересів головних акторів – держав.

Згідно з проведеними нами дослідженнями теорій міжнародних режимів в межах політичного реалізму тут склалися три загальні теоретичні концепти цього феномена. А саме:

гегемоністська теорія стабільності (Hegemonic Stability Theory);

дослідницька програма, побудована на могутності (Power-based Research Programme);

реалістична теорія співробітництва (Realist Theory of Cooperation).

Неоліберальні теорії міжнародних режимів (Interest-based Theories) включають два наукових підходи, збудованих на проблемно-структурному та ситуативно-структурному аргументах відповідно.

Ситуативно-структурний підхід (The situation-structural approach) зумовлює «інтерпретацію різних видів режимів як колективних відповідей на функціональні вимоги різноманітних типів колективних проблем» [18, р. 45].

Проблемно-структурний підхід (The problem-structural approach) у дослідженні міжнародних режимів виходить з аналізу джерела проблеми. Такий аналіз передбачає одну з двох моделей конфліктних відносин держав на міжнародній арені з різноманітними варіантами співробітництва і утворення міжнародного режиму.

Так, перша модель, модель неузгодженого конфлікту (Dissensual conflict), може призвести до конфлікту з приводу засобів, коли цілі співробітництва міжнародними акторами погоджені, а методи їхнього досягнення – ні. В цьому випадку вірогідність співробітництва знаходиться на середньому рівні. А отже, й створення міжнародного режиму є достатньо вірогідним.

Іншим варіантом виступає конфлікт з приводу цінностей, коли цілі співробітництва не узгоджені, або є діаметрально протилежними. Тут можливість співробітництва низька, й створення міжнародного режиму маловірогідне.

Друга модель – консенсусна (або узгодженого конфлікту (Consensual conflict)) – може привести до одного з двох варіантів міжнародного співробітництва.

Першим з них є варіант відносної вигоди, коли вигоди одного актора відносні до вигід інших акторів. За таких умов можливість створення міжнародного режиму достатньо низька.

Другий варіант передбачає отримання вигід всіма зацікавленими сторонами від прийняття певного рішення, що призводить до створення міжнародного режиму.

Теорії міжнародних режимів, побудовані на значущості знання (Knowledge-based Theories), зосереджуються на здатності міжнародних акторів на основі раціонального вибору долати колективні дилеми дії, тобто уникати таких ситуацій, де співпраця не дає оптимальних результатів для учасників.

Розвиток когнітивістської теорії політичних режимів проявився у виникненні двох її варіантів. Згідно з англійським дослідником А. Газенклевером, існують слабкі та сильні версії когнітивістської теорії міжнародних режимів [19, p. 45]:

«Слабкий» когнітивізм («Weak cognitivism») зосереджується на походженні раціональної поведінки акторів.

«Сильний» когнітивізм («Strong cognitivism») концентрується на походженні усвідомлення акторами Себе та Інших.

Розвиток численних концепцій і теорій міжнародних режимів супроводжується дослідницькими розробками щодо типологій визначеного інституту.

Так, у рамках неоліберальної парадигми достатньо відомою є класифікація міжнародних режимів Дж. Доннеллі [20]. На його думку, міжнародні режими складаються тоді, коли держави прагнуть уникнути витрат, до яких привели б нескоординовані дії окремих держав і заради цього погоджуються, у більш менш явній формі дотримуватися певних норм і процедур, що регулюють їхні взаємовідносини. Подібні угоди найбільш вірогідні при глибокій взаємозалежності, що характеризується численністю каналів взаємодії, за відсутності чіткої ієрархії проблем і при рідкісному використанні сильними державами своєї могутності по більшості проблем. Зважаючи на це, Дж. Доннеллі виділяє чотири основні типи міжнародних режимів:

авторитетні міжнародні норми – міжнародні зобов'язуючі стандарти, що приймаються державами в якості таких;

міжнародні стандарти з довільними національними відступами – в цілому обов'язкові норми, від дотримання яких деякі держави можуть все ж частково ухилитися (наприклад, не ратифікувати договір або ратифікувати з обмовками);

міжнародні керівні принципи – міжнародні стандарти, що не є обов'язковими, проте декларовані і схвалювані державами. Можуть варіюватися від чітко зафіксованих суворих правил, до розпливчастих виразів деяких аморфних колективних очікувань;

національні норми – відсутність реально дієвих міжнародних норм.

Іншу точку зору на типологію міжнародних режимів представляє відомий російський дослідник В. Е. Петровський [21]. В дослідженні «Нова парадигма безпеки у Євразії» він пропонує ділити міжнародні режими на два основні типи: міжнародні економічні режими (economic regimes) і міжнародні режими безпеки (security regimes).

Таким чином, дослідження феномена міжнародного режиму надає змогу відмітити:

невідповідність формальних міжнародних організацій реаліям мінливих міжнародних відносин, тенденції якої проявилися в 1970-х роках минулого століття, дала розвиток новому напрямку наукового пошуку – дослідженням «міжнародних режимів»;

вперше концепція міжнародного режиму була сформульована в науковому журналі «International Organization», що вийшов під загальною редакцією професора Стенфордського університету С. Краснера;

в сучасній політичній науці і практиці не існує єдиного визначення поняття «міжнародний режим», що є наслідком

виникнення трьох основних наукових напрямів дослідження цього феномена: реалістичного, неолібералістичного і когнітивістського;

розмаїття точок зору на причини і наслідки виникнення міжнародних режимів породили безліч класифікацій цього інституту за різними критеріальними ознаками. Найбільш відомими є типології вчених Дж. Донеллі та В. Петровського;

загальним для всіх розглянутих точок зору на інститут «міжнародного режиму» є те, що міжнародні режими створюються не стільки для централізованої реалізації погоджених рішень, скільки для створення атмосфери передбачуваності в міжнародних відносинах, в умовах якої держави приймають рішення по захисту і просуванню своїх національних інтересів з урахуванням інтересів інших держав, а також налагоджують одна з одною взаємовигідну співпрацю.

В цілому теорія міжнародних режимів збагатила аналіз співпраці держав і недержавних акторів у рамках конкретних регіонів, відкрила ще один шлях вирішення спірних міжнародних питань на основі взаємних домовленостей.

Однак трансформація світогосподарських зв'язків, модернізація політичних режимів в країнах Східної Європи й Північної Африки, зміщення геополітичних центрів впливу на Схід, глобалізаційні світові тенденції вимагають подальшої розробки феномена міжнародного режиму, збагачення теорії цього концепту сучасними емпіричними і теоретичними дослідженнями.

Література

1. Rosenau J. Turbulence in World Politics. A Theory of Change and Continuity / J. Rosenau. – Princeton University Press, 1990. – 504 p.
2. Троян С. С. Глобально-підсистемний вимір тенденцій сучасних міжнародних відносин [Електронний ресурс] // Сергій Станіславович Троян : Українець - Європеець – Космополіт. — Режим доступу до статті : <http://troyan-ss.yolasite.com/http://troyan-ss.yolasite.com/3.php>.
3. Сафронов М. Современные подходы к изучению международных отношений [Електронний ресурс] / М. Сафронов // Международные процессы. – Режим доступу до статті : <http://www.intertrends.ru/one/006.htm>.
4. Введение в теорию международных отношений и внешней политики : Учеб. Пособие / Н. А. Ломагин (рук. авт. колл.), В. Е. Кузнецов и др. – СПб. «Издательский дом «Сентябрь». 2001 г. – 450с.
5. Krasner, Stephen D. «Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables» / Stephen D. Krasner // International Organization 36. – 1982. – No. 2. – P. 2-10.

6. Keohane R. O. Neoliberal institutionalism: A perspective on world politics / R.O. Keohane (ed.) // International Institutions and State Power: Essays in International Relations Theory. Boulder, 1989. – P. 16.
7. Международные отношения: теории, конфликты, организации : Учеб. пос. / [Под ред. проф. П.А. Цыганкова]. – М. : Альфа-М., 2004. – С. 126.
8. Международные отношения: теории, конфликты, организации : Учеб. пос. / Под ред. проф. П. А. Цыганкова. – М. : Альфа-М., 2004. – С. 127-129.
9. Milner H. International Theories of Cooperation: Strengths and Weaknesses / H. Milner // World Politics. – 1992. – Vol. 44. – P. 67.
10. Smouts M.-C. La cooperation internationale: de la coexistence a la gouvernance mon-diale / M.-C. Smouts // Les nouvelles relations internationales: pratiques et theories. Sous la direction de Marie- Claude Smouts. P., 1998.
11. Krasner S. Global Communication and National Power: Life of the Pareto Frontier / S. Krasner // World Politics. – Vol. 43. – April. – 1991. – P. 56-60.
12. Ruggie J. G. Constructing the World Polity. Essays on International Institutionalization/ J. G. Ruggie. – 3rd ed. L., N. Y. – 2002. – P. 89.
13. Keohane, Robert O. The demand for international regimes / Robert O. Keohane. // International Organization 36. – № 2. – Spring. – 1982. – P. 331.
14. Петровский В. Новая парадигма безопасности в Евразии [Электронный ресурс] / Владимир Петровский. – Режим доступа до статті : http://www.rau.su/observer/N4_2004/4_02.htm.
15. Goldstein Joshua S. International Relations / Joshua S. Goldstein. – New York : Pearson-Longman, 2005. – P. 107.
16. Oran R. Young Regime dynamic. The rise and fall of international regimes / R. Oran // International Relations. Critical concepts in political science. Ed. by A. Linklater. L. - N.Y. Vol. 2. - 2004. – P. 39.
17. Введение в теорию международных отношений и внешней политики: Учеб. Пособие / [Н. А. Ломагин (рук. авт. колл.), В .Е. Кузнецов и др.] – СПб. «Издательский дом «Сентябрь», 2001 г. – 370с.
18. Hasenclever A. Justice, Equality and Robustness of International Regimes. A Research Designe / A. Hasenclever, P. Meyer, Volker Rittberger – Tubingen, 1996.
19. Hasenclever Andreas Theories of International Regimes / Andreas Hasenclever, Mayer Peter, and Volker Rittberger. – London : Cambridge University Press, 1997. – P. 45.
20. Donnelly J. International Human Rights: a Regime Analysis [Электронный ресурс] / J. Donnelly // International Organization, 40, 3, Summer 1986. P. 599-639. Режим доступа до статті : <http://classes.maxwell.syr.edu/intlmgmt/readings/donnellyhr>.
21. Петровский В. Новая парадигма безопасности в Евразии [Электронный ресурс] / Владимир Петровский. – Режим доступа до статті : http://www.rau.su/observer/N4_2004/4_02.htm.

Исследуются предпосылки возникновения и становления понятия «международный режим», анализируются теоретические подходы к изучению этого феномена в современной политической науке, определяются общие критериальные признаки типологий международных режимов.

Ключевые слова: *международный режим, международный порядок, национальные интересы, либерализм, реализм.*

Pre-conditions of origin and becoming of concept of the international mode are investigated, the theoretical going is analyzed near the study of this phenomenon in modern political science, the general criterion signs of types of the international modes are determined.

Key words: *international regime, the international order, national interests, liberalism, realism*

Мазур Оксана Геннадіївна – доцент кафедри політології та міжнародних відносин Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, кандидат політичних наук.

Рецензент: проф. Бебик В. М.